

TOLSTOY'UN SAVAŞ VE BARIŞ'INDA “SAVAŞ CİNAYET Mİ? BARIŞ EVRENSEL Mİ?”

“En güçlü savaşçılar, sabır ve zamandır” Lev Tolstoy

Prof.Dr. Beyhan ASMA

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910): Anna Karenina, Kreutzer Sonat ve Diriliş'in büyük yazarı Tolstoy, yaşamının son otuz yılında kendini insan, aile, din, devlet, toplum, özgürlük, boyun eğme, başkaldırma, sanat ve estetik konularında kuramsal çalışmalara da verdi. Bu dönemde yazdığı roman ve öykülerinde yıllarca üzerinde düşündüğü insanlık sorunlarını edebi bir kurguyla ele aldı. Tüm zamanların en büyük romanlarından biri ve Tolstoy'un başyapıtı olarak kabul edilen Savaş ve Barış ilk kez 1867 – 1869 yılları arasında Ruskiy Vestnik dergisinde yayınlandı. Kısaca eserin özetinden bahsedecek olursak; Prens Nikolai Bolkonski kızı olan Marya ile Smolensk civarında bir malikane içerisinde yaşamaktadır. Oğlu Andry ise evlidir ve Saint Petersburg'da yaşamaktadır. Son derece mutsuz bir evliliği vardır. Hayatın toplum ile birlikte yükseleceği zaman anlam kazanacağına inanmaktadır. 1805 yılında hamile eşini babasının yanına bırakır ve savaşa katılır. Yaralanınca geri döner. Eşi doğum yaparken ölmüştür ancak oğlu sağdır. Andrey hayatına birçok farklı açıdan mutluluk katan Nataşa'nın kendisine ihanet etmesini bir türlü kabul edememektedir. Bunun üzerine tekrar orduya katılır. Marya malikanede yalnız ve savunmasızdır. Nataşa'nın kardeşi ve Andrey'in arkadaşı olan Nikolai ona yardımcı olur. Savaşta yaralanan Andrey Moskova'ya getirilir. Nataşa ve ailesi onu bulur. Bunun üzerine Nataşa ve Adrey barışırlar. Fakat Andrey kısa süre sonra ölür. Oğlunu ise Marya büyütür. Kont Bezuhov'un gari meşru çocuğu olan Pierre hikayenin başında ölmek üzere olan babasının baş ucundadır. Babası kendisini nüfus kütüğüne geçirmiştir. Bu sayede Pierre son derece yüklü bir mirasın varisi olmuştur. Fakat mirasın ilk varislerinden olan Vasili Kuragin bu durumu ortadan kaldırmaya çalışır. Başarılı olamayınca da kızını Pierre ile evlendirir. Elena, tamamı ile tutkularının esiri ve ahlaksız biridir. Ancak sosyete de son derece öne çıkarn bir karakterdir. Pierre başkaları ile olan ilişkilerini öğrenince ondan ayrılır. Daha sonrasında Pierre mason teşkilatına katılır. Bu akımın etkisine kapılarak malikanesinin bulunduğu yere bir okul birde hastane yaptırmaya karar verir. Fakat masonluk ile ilgili büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Pierre aynı zamanda Adrey'in oldukça yakın arkadaşıdır. Onun Nataşa ile birlikte olması için gelinden geleni yapar ancak başarılı olamaz. İki yıl sonra Pierre'nin karısı ölür. Oda Borodino savaşına katılır. Savaştan sonra Pierre kılık değiştirerek Napolyon'u çldüreuye karar verir. Ancak bunu yaparken esir düşer. Esareti boyunca dinine sarılır. Esaret sonrası geri döner ve Nataşa ile evlenir. Rostov ailesi ise çok daha sıradan insanlardan oluşmaktadır. Bu insanlar oldukça iyi yüreklidir. Ailenin yeğeni olan Sonya küçüklüğünden bu zamana kadar Nikolai'ı sevmiştir. Nikolai 1805 yılında subay olarak Avusturya'ya gider. Bir çarpışma sırasında yaralanır ve savaştan çok korkan bir hale bürünür. Fakat malikaneye döndüğünde ailesi tarafından bir kahraman gibi karşılanır. Bundan sonra birkaç farklı savaşa daha katılık ve harp subayı olur. Moskova yanmıştır ve aile tüm mallarını kaybetmiştir. Sonya bir mektup ile aralarındaki ilişkiyi sonlandırır. Nikolai ise hayatını son derece sıradan bir şekilde sürdürmektedir. Bu eser, okuyucuya sadece bir hikaye anlatmakla kalmaz. Aynı zamanda, insan olmanın ne demek olduğunu sorgulatar.

Aşkın, ölümün, dostluğun, ihanetin ve kaderin iç içe geçtiği bu destansı roman, yaşamın tüm yönlerini kapsar. Karakterlerin içsel yolculukları ve dönüşümleri, okuyucunun kendi hayatını ve değerlerini yeniden değerlendirmesine olanak, tanır. Savaş ve Barış, tarihin bir yansıması olmasının ötesinde, insan ruhunun derinliklerine inen bir felsefi yolculuktur. Tolstoy, bize savaşın yıkıcılığını, barışın kıymetini ve insanın evrendeki yerini sorgulatarak, unutulmaz bir deneyim sunar. Üzerinde yaşadığımız dünyada yoğun bir şiddet ve savaş olgusuyla karşılaştığımız bir gerçektir. Hatta insanlığın tarihine baktığımızda şiddet ve savaşın onun kaderinin ayrılmaz bir parçası gibi görüldüğünü bile söyleyebiliriz. Peki savaş gerçekten insanlığın kaderi midir ya da savaşızsız bir dünyada barış içinde yaşamak mümkün müdür? Bu mesele üzerine düşünenlerden birisi de ünlü Rus düşünür ve edebiyatçı Lev Tolstoy'dur elbet. Tolstoy'un savaş karşıtlığı ve barış ideali konusunda kişiliğine münhasır bir pozisyonda olduğudur. Şöyle ki, söz konusu problemi felsefelerinin merkezine yerleştiren Kant ve Russell gibi filozoflar meseleyi daha çok hukuki ve siyasi bir zeminde ele alıp çözümünü de evrensel bir barış antlaşması ve küresel bir dünya devleti üzerinden kurgulamaya çalışırken, Tolstoy meseleye ahlaki ve dini bir perspektiften yaklaşmakta

ve çözümünü de insanların duygu, düşünce ve inançlarını bir bütün olarak çatışmacı motivasyonlardan arındırıp, barışçıl duygu ve eylemleri hayatlarının merkezine yerleştirmek suretiyle mümkün olabileceğini düşünmektedir. Dünya klasikleri denilince ilk sıralarda yer alan Savaş ve Barış (Vayna i Mir) Napolyon'un 1812 yılında Rusya'yı işgal etmesinin hemen öncesinde hayatları tümüyle değişen Rus aristokrasisini konu edinir. Bu hacimli kitabın yazarı, dünyada büyük ses getirmiş Lev Tolstoy'un ta kendisidir. Kaleme alındığı ilk günden beri okurların büyük ilgisini çekmiştir Savaş ve Barış eseri. Tolstoy bu eserde kendi toplumundaki sosyal yapıyı, kendi dönemindeki Rusya'nın siyasal toplumsal sosyal sorunlarını başarı ile anlatmıştır. Bu anlamda Rusya'nın sosyal ve insani coğrafyasını evrensel bir çerçeveye taşıyacak şekilde aktaran Tolstoy karakterlerini en iyi yansıtan yazarlardan birisidir. Tolstoy'un dünya görüşü ve bu eserde altına çizerek belirttiği tek şey : Tanrının buyruklarının yerine getirildiği bir dünyada, toplum düzeninin kendiliğinden oluşacağı inancına dayanır. Karakterlerinin ruh hallerini ve yetiştikleri sosyal zemini tahlil ve tasvir etmeye özel bir önem vermiş, olayları ve kişileri abartısız, gerçekçi, tarihi ve sosyal çevreleri ile uyumlu, en doğal halleri ile aktarmayı da bilmiştir. Tolstoy sanat ve yazıları ile ilgili teorik düşüncelere de sahip bir yazardır. Kurmaca eserlerinde sanatçılık kalitesinden ödün vermese de sanatın halka hizmet etmesi gerektiğine inanmıştır. Tolstoy'a göre sanatın halka hitap etmediği sürece..., halka yararlı olmadığı sürece... halkın kökenlerinden koptuğu sürece sanat sanat olmaktan çıkar.

Tolstoy yakın arkadaşı Alina'ya yazdığı mektuplarında , on iki yılda bitirdiği ve yasamı boyunca da hala bitmiş ama bitmemiş diye nitelediği "Savaş ve Barış" ı tek yazma amacının toplumdaki huzursuzluğun ve acıların kaynağını keşfetmek, buna alternatif olarak ta tek silahın iyiliğin ve sabrın gücünü ortaya koymak için olduğunu belirtir. Çareler bulmak için ömrü boyunca kalemi ile çaba sarf etmiş bir filozoftur. Hayatın en büyük anlamının insanlığa hizmet olarak görmesidir. Bu nedenle de; mutluluk ise ancak insanların hayatlarına hizmet olarak baktıkları zaman mümkündür der. Savaş ve Barış'ı yazarken Hindistan 'da basılmış olan "Hz. Muhammed Hadisleri" adlı bir eseri okur. Çok etkilenerek ilerleyen yaşlarında Peygamber efendimizin hadisi şeriflerini derler.

Bu hadislerden özellikle sabır, hoşgörü, adalet ve affedicilik temalı olanlar için, "Bu ilahi kelimeler ve cümleler insanlık için gereklidir" der. Savaş ve Barış adlı eserini yazarken ve sonrasında Tolstoy Hz. Muhammed'e olan derin hayranlığını her yerde dile getirir. Hayatı boyunca yazdığı bitirdiği ama içinde hala bitiremediği "Savaş ve Barış" eseri için gerçek adalet, hakkaniyet, eşitlik, hoşgörü, fedakârlık, insana saygı ve sevginin rehberliğinde İslam olduğunu yazmaya çalıştığını belirtir.

Bu eser "Savaş ve Barış", okuyucuya sadece bir hikaye anlatmakla kalmaz. Aynı zamanda, insan olmanın ne demek olduğunu sorgulatar. Aşkın, ölümün, dostluğun, ihanetin ve kaderin iç içe geçtiği bu destansı roman, yaşamın tüm yönlerini kapsar. Karakterlerin içsel yolculukları ve dönüşümleri, okuyucunun kendi hayatını ve değerlerini yeniden değerlendirmesine olanak, tanır. Savaş ve Barış, tarihin bir yansıması olmasının ötesinde, insan ruhunun derinliklerine inen bir felsefi yolculuktur. Tolstoy, bize savaşın yıkıcılığını, barışın kıymetini ve insanın evrendeki yerini sorgulatarak, unutulmaz bir deneyim sunar.

TARİHİN İÇİNDE “RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI” GERÇEĞİNDE MOSKOVA KNEZLİĞİ VE KİEV KNEZLİĞİ

Prof. Dr. Beyhan ASMA

Rusya'nın daha önce Gürcistan ve Suriye'de yaptığı gibi son olarak Ukrayna'da yürüttüğü operasyonlar, tarih boyunca nüfuz etmeye çalıştığı siyasi coğrafya bağlamında ele alındığında anlamlı bir nedensellik zeminine oturmaktadır. Coğrafya, dış politika yapımında etkili bir yapısal faktördür. İdare edilen toprakların konumu, aktörün küresel siyasetteki pozisyonu açısından belirleyicidir. Geçmişte uluslararası statükonun inşa süreçlerinde büyük güçlerin coğrafyayı düzenleme şekilleri, bu iddiayı destekleyecek niteliktedir. Bu alanda eser veren teorisyenler, coğrafyanın devletlerin savaşma kabiliyetini olumlu ya da olumsuz yönde etkilediği üzerinde durmaktadır. Doğal tampon olma özelliği taşıyan; mal, enerji, asker transferini olanaklı kılacak bölgeler, dar geçitler ve boğazlar, liman yapımına elverişli kıyı bölgeleri tarih boyunca büyük güçlerin hedefleri arasında yer aldı. Uluslararası sistemin dönüm noktalarında ortaya çıkan statüko örneklerinde büyük güçlerin motivasyonları hep aynı yöneydi: Çıkarlarını maksimize ederken, coğrafyayı bu amaca uygun şekilde dizayn etmek. Soğuk Savaş sonrası yaşadığı travmaları geride bırakan Rusya, Putin döneminde ekonomik ve siyasi yönden toparlandı ve tarihsel iddialarla temellendirilen yayılmacı büyük stratejisine yeniden odaklandı. “Çarlık Rusyası” nı referans alan Putin, Kırım dahil olmak üzere o dönemde hakim olunan bölgeleri, *Rusya'nın tarihsel toprakları* olarak adlandırdı. Rusya liderinin romantik söyleminin eşlik ettiği çatışma ve gerilim, Rusya'nın tarih boyunca hedeflediği Akdeniz, Kafkaslar, Doğu Avrupa ve Balkanlara yönelik maksimalist politikalarının doğal bir sonucudur. Değişken ittifak yapıları içerisinde bu coğrafyalarda var olmayı sürdürmek ya da ilk fırsatta yeniden var olmak, Rusya'nın en fazla tecrübe ettiği dış politika pratiğidir. Rusya'yı buna zorlayan, ilk bakışta istila edilmesi güç ve bu açıdan avantajlı olarak görünse de nihayetinde küresel bir imparatorluğa dönüşme yolunda ABD ve İngiltere gibi rakiplerine nazaran dış dünyaya açılmasına engel olabilecek dezavantajlı coğrafyasıdır. Öte yandan dönem fark etmeksizin ileri düzeydeki tehdit algısının sonucunda, diğer aktörlerin çevreleme örneğinde olduğu gibi Rusya'yı söz konusu sınırlı coğrafyada tutma siyaseti, buraların bir çatışma bölgesine dönüşmesinde etkilidir. Bugün Ukrayna olarak bilinen topraklar Kiev Knezliği(Prensliği) döneminden bu yana sürekli olarak bölgesel ve küresel ölçekli hesaplaşmalara sahne oldu. Ukrayna ile Rusya arasında yaşanan savaşın arka planında iki merkez arasında tarihin derinliklerine dayanan ve görünüşte daha yerel bir kök tartışması yer almaktadır. Ancak bu tartışmalar bütün Slav coğrafyasına yayıldığında Rusya adına kayda değer bir coğrafyanın kontrol ve meşruiyet aracına dönüşebildi. Rus tarih yazımında Kiev ve Moskova üzerinden yüzyıllardır süregelen kuruluş tartışmaları, bölgede Ukrayna ile Rusya arasında üstü kapalı bir tarihsel rekabeti beraberinde getirdi. Söz konusu tartışma *Knezlik*, *Çarlık* ve *Sosyalizm* döneminde Rusya'nın stratejik kültüründe Ukrayna'nın Rusya'nın parçası olduğu inancını besledi ve Rusya'nın güçlü olduğu anlarda dış politika pratiklerine doğrudan yansdı. Bu dış politika hedefi doğrultusunda rejim fark etmeksizin Rus idarecilerin birçoğu Panslavizm'i siyasal söylemlerinin merkezine yerleştirdi. Küresel güçlerin müdahalesiyle eş güdümlü olarak ilerleyen Kiev ve Moskova'daki Rus toplumlarının kiliseler ve kimlikler üzerinden karşılıklı meydan okumaları, Çarlık döneminden bugüne Rusya'yı yöneten liderlerin hep gündeminde yer aldı. Putin'in Ukrayna'da ayrılıkçıların sözde yönetimini tanıdığı konuşmasında, Rus ve Ortodoks vurgusu yapması ve Ukrayna'yı tarihsel Rusya'nın bir parçası olarak tanımlaması böyle bir motivasyonun dışa yansımadır. Rus tarih yazımında 'Kiev Rusu', Rusya menşeli kabul edilse de Kiev Knezliği'nin XI. yüzyıl sonrasında dağılmasının ardından dağınık feodal yapıya dönüşen Rus siyasi birliğinin, Moskova Knezliği'nin devamı olan Çarlık Rusyası tarafından sağlandığı görüşü ağır basar. Bu süreçte (Polonya) Lehistan ve Osmanlılarla mücadele eden Rusya, özellikle Osmanlı hakimiyetinin zayıflamasının ardından II. Katherina döneminde Ukrayna ile tek çatı altında birleşti. Benzer durum Çarlık Rusyasının antitezi görünümünde olan Sovyetler döneminde devam etti. Birinci Dünya Savaşı ertesinde kısa süreli bir bölünme yaşasa da Ukrayna, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden Rusya'nın hakimiyetine girdi. Josef Stalin'in tarım politikaları üzerinden yürüttüğü merkezileştirme siyasetine en büyük muhalefetin Ukrayna köylülerinden gelmesi ve merkezin buna gösterdiği şiddetli tepki, taraflar arasındaki köklü rekabetin bir başka yansıması oldu.

Rusya'nın bölge üzerindeki tarihsel iddiaları ve nüfuz politikaları karşısında Batılı aktörler, güvenlik siyasetinin bir sonucu olarak Ukrayna'yı sürekli olarak Rusya'dan ayrı bir bölge olarak değerlendirdi. Nihai hedef Ukrayna'nın Rusya'nın bir parçası olmasını önlemektir. Doğu-Batı, Kuzey-Güney istikametinde önemli bir geçiş noktası olan Ukrayna tıpkı Polonya gibi karşılıklı olarak Avrupa'nın ve Rusya'nın güvenliği açısından kritiktir. Rusya'yı Avrupa'dan uzak tutmayı amaçlayan İngiltere, Almanya ve Fransa gibi büyük batılı güçler açısından istikamet üzerinde yer alan Ukrayna ve Polonya hayati öneme sahiptir. Rusya açısından ise batı sınırları doğuya göre dış saldırılara ve kültürel meydan okumalara daha açık olduğu için güvenlik siyasetinde daha önemli yer

tutmaktadır. Polonya üzerinden Moskova'ya ulaşan Napolyon Bonapart ve Ukrayna üzerinden Rusya'ya ağır bir darbe vuran Adolf Hitler'in Barbarossa Harekatı diğer yandan Rusya'nın "Avrupa'nın jandarması" rolünü üstlendiği dönemdeki üstünlüğü ve güç dengesinin bozulduğu anlarda buralardan batıya doğru gerçekleştirdiği operasyonlar, karşılıklı tehdit algısını sürekli besledi. Osmanlı İmparatorluğu da reel politiğin bir gereği olarak Ukrayna'yı Rusya'dan ayrı olarak tanımladı. Rusya ile Osmanlılar arasında Slavların yaşadığı coğrafyanın tümünde ve Karadeniz'de yaşanan güç mücadelesinde bugünkü Ukrayna toprakları kilit öneme sahipti. Diğer yandan Batılı güçler ve Osmanlılar açısından Karadeniz'de Rusya'dan kaynaklanan tehdit algısı ilgili tarafların dış politika yapımında neredeyse en etkili bağımsız değişkendi. Karadeniz'e hakim olmak isteyen bir güç mutlak surette Kırım'ın da dahil olduğu bugünkü Ukrayna topraklarını kontrol etmek durumundadır. Fatih Sultan Mehmet döneminden başlamak kaydıyla Karadeniz'i kontrol etmek isteyen Osmanlılar, Kırım'ın kendi güvenlikleri açısından hayati önemini kavramışlardı. Kuzeyden, Karadeniz'den İstanbul'a yönelecek herhangi bir dış tehdidin organizasyon merkezi doğal ve güvenli limanlara sahip Kırım'dır. Moskova Knezliği döneminden itibaren Ruslar uzun süre Karadeniz'de bir liman elde etmek için Osmanlı İmparatorluğu ile mücadele etti. Bu tarihi dönem ünlü Rus romancı Lev Nikolayeviç Tolstoy tarafından "Sivastopol Hikayeleri" nde anlatılır. Tolstoy'un Kırım Savaşında gördüklerini ve yaşadıklarını hikayelediği gençlik dönemi eseridir. Kırım Savaşındaki en önemli noktalarından biri olan Sivastopol limanına Tolstoy genç bir topçu astsubayı olarak gelmiş ve savaş hakkındaki düşüncelerini şekillendiren bu cephede aynı zamanda entelektüel bir yazar olarak savaşın acımasız insani boyutunu, cephenin gerisinde yaşanan tüm kanlı acılarını, çıkar çatışmalarını genç bir savaş muhabirinin soğukkanlılığı ile tasvir eder. Osmanlı Ordusunun, Osmanlı askerinin yılmaz kahramanlıklarını, yıkılamayacak askeri güç ve kabiliyetini de gıptayla anlatır. Orta Avrupa'nın nispeten daha istikrarsız olduğu dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu, Rusya ve Lehistan bölgesel mücadelenin tarafları olarak Ukrayna'yı kontrol etmeye çalıştı. Üç devlet de kendi güvenlikleri açısından Ukrayna'da tutunmayı hedefledi. Birinci Petro'nun Tsyargrad dediği 'Çarın Şehri ' İstanbul'a yaklaşma siyasetinin bir parçası olan Ukrayna, Romanya, Bulgaristan, Trakya hattı aynı zamanda Balkan siyasetinde etkili olmak için elverişli bir rotaydı ve Panslavizm söylemi bu amaç için kullanışlı bir enstrümandı. Osmanlıların Rusya karşısında geri çekilmesi büyük oranda ileri bir karakol niteliğinde olan Ukrayna'dan başladı ve buradan hareket eden Çarlık Ordusu, sonraki süreçte İstanbul önlerine kadar ilerleyebildi. Yani Ukrayna, Rusya'nın batıya ve güneye doğru genişleme siyasetinin başlangıç noktası oldu. Buna karşılık Batılı güçler, sürekli olarak Rusya'nın batı ve güney istikametinde ilerlemesini engelleyecek bir politika takip etti. 1854 Kırım Savaşı böyle bir politikanın sonucudur. Kırım Savaşı'nı kaybederek bir dönem durmak zorunda kalan Rusya, toparlandıktan hemen sonra İstanbul'a yürüdü ve Kırım üzerinden Karadeniz'e çıkarak gerçek bir imparatorluğa dönüştü. İki dünya savaşının ertesinde nüfuz bölgelerini büyük oranda korumayı başarsa da Soğuk Savaş'ın sonucunda dağılan Sovyetler Birliği'nin, Karadeniz'deki üstünlüğü sona erdi ve egemenlik hakları zayıfladı. Sahil şeridi kısalan Rusya'nın kıyı uzunluğu Karadeniz'deki varlığını tehlikeye atacak düzeyde kaldı. Bu dönemde Rusya Karadeniz'deki deniz gücü üstünlüğünü de yitirdi. Üstelik Karadeniz'in en güvenli limanı ve kontrol merkezi konumundaki Kırım, Ukrayna'da kaldı. Sovyet sonrası dönemde ABD'nin tek taraflı adımlarıyla 1997'de ortaya çıkan Karadeniz Güvenlik Programı ve 1999'dan itibaren Doğu Avrupa'daki eski Sovyet kontrolündeki bölgelerin kademeli şekilde NATO üyeliğine kabul edilmesiyle birlikte pozisyonu iyice zayıflayan Rusya, Batı Bloku karşısında daha da ezildi. Ukrayna'ya savaş açan Putin'in Soğuk Savaş'ın bitiminde yaşananları "ülkesinin soyulması" olarak nitelemesi, kaybedilenlerin geri alınmasına yönelik harekete geçti. Kırım'ın Ukrayna sınırlarında kalmasına dönemin şartları içerisinde göz yummak durumunda kalan Rusya, toparlandığı ilk andan itibaren geleneksel siyasetinin vazgeçilmez unsurları olan Kafkaslar, Kırım ve Ukrayna hattına yöneldi.

Soğuk Savaş sonucundaki dağılmayı "tarihsel Rusya'nın SSCB adı altında çöküşü" olarak niteleyen Putin bir çeşit romantik ideallerinin temele oturmuş siyaseti üzerinden ilerleyen bu süreçte, batıdaki eski toprakların tamamına benzer operasyonlar yapmak NATO ve AB'nin gücü dolayısıyla Rusya açısından şimdilik mümkün değildir.